

Realizări și cerințe actuale în muzica vocal—simfonică—I

Complex, genul vocal-simfonic comportă o problematică pe măsură de complexă, în care prospectarea diferitelor sale aspecte poate finaliza într-un studiu de amploare. Materiaiul de față s-a născut din dorința de a proiecta o machetă posibilă pentru un asemenea studiu pe marginea lucrărilor ce se înscriu în acest perimetru, date la iveală de compozitorii noștri în ultimii cinsprezece ani.

Mai întâi, o precizare. Perioada propusă mai sus nu este întimplător delimitată ca atare; intervalul ultim de timp, de un deceniu și jumătate, poate fi considerat ca extrem de interesant sub raportul apariției unor lucrări vocal-simfonice. Cantitativ, titlurile sînt numeroase. (Să însemne oare aceasta o reîntoarcere la gen după bogate experiențe obținute în celelalte — simfonic, cameral?... Să fie semnul că autorii noștri de muzică simt mai imperios necesitatea cuvîntului cîntat? Să traducă aceasta tentația de a înrudi unele genuri cu cel vocal-simfonic — fenomen demn de semnalat prin importanța inovației? La alîtea semne de întrebare — și încă eventuale multe altele —, tot atîtea răspunsuri, credem afirmative). Cantitativ, deci, titluri numeroase. Din punct de vedere valoric, lucrările aparținînd genului la care ne referim reprezintă — fiecare în parte succese pentru autorii lor și — în ansamblu — o serioasă contribuție la ridicarea prestigiului muzicii noastre.

A vorbi despre tradițiile pe care se fondează realizările în domeniul „vocal-simfonicelor“ (ne referim de astă dată la o perioadă mai largă, la ultimele patru decenii) este relativ incomod — nu atît pentru că aceste tradiții sînt, cumva, modeste, ci pentru că ceea ce a rodit apare la dimensiuni mai mult decît generoase încît, parcă, nu se explică prin antecedente. Dar pentru că nu ne propunem, în acest sens al tradițiilor, să amintim creații de gen aparținînd unor Wachmann, Flechtenmacher, Caudella, Stephănescu, Dima, Mureșianu, vom

afirma că importantul edificiu de lucrări vocal-simfonice contemporane este nu o generație spontană, dar un organism viguros, robust, ca și născut în evul contemporan — căruia îi aparține și pe care îl comentează artistic. Dimensiuni generoase. Mai mult decît generoase. Da. Într-o ordine de idei anterioară sugeram că lucrările vocal-simfonice se înscriu pregnant prin cantitate în peisajul componistic de astăzi de la noi. Repetăm ideea subliniind că și așa, în exprimări cantitative, aceasta înseamnă un cîștig, pentru patrimoniul muzical național; cu atît mai mult cu cît, în exprimări calitative, prin înalta lor ținută se înscriu demn — tot așa cum spuneam — în componistica românească. Tradițiile în domeniul muzicii vocal-simfonice poartă valoare de simbol; valoarea lor inestimabilă, fără îndoială este mai de grabă de ordin ideatic — în sensul moștenirii unor trasee umanistice. Muzica noastră vocal-simfonică își măsoară, însă, vîrsta tînăra începînd cu aceste ultime decenii.

Se poate vorbi despre două valuri ce au premers perioadei la care ne referim cu precădere; ele au pregătit „explozia“ de lucrări vocal-simfonice — dacă cititorul acceptă să numim astfel ansamblul extrem de numeroaselor opus-uri semnate de mai fiecare compozitor în ultimii cinsprezece ani. Fenomenul s-a instalat cu autoritate în practica muzicală, fiind privit cu interes nu numai de cei de breaslă, ci și de public, de comentatori. Încă de la începutul anilor '70 se putea citi în muzica de gen, global, maturitatea și, delimitate, toate atributele calitative. Și nu numai atît — apăsarea evidentă problematica complexă, specifică. Vocal-simfonicele acoperă astfel o largă zonă stilistică. Fără îndoială, nu este un aspect care să privească numai genul. Dar aceasta particularizează, prin specific, posibilitățile de diversificare stilistică. Mai mult ca în lucrări instrumentale, simfo-

nice, cele vocal-simfonice au impus rigori în abordarea mijloacelor de expresie ; mai corect spus, nu genul ci una din dimensiunile lucrărilor ce-i aparțin, cea mai importantă — dimensiunea vocală. Problematika tratării vocale (reală, obiectivă) constituie terenul pe care compozitorul se mișcă, nu cu mai multă dificultate, dar cu mai multă grijă, inovarea în plan melodic și cea în plan armonic fiind relativ îngrădite. Iată, de ce, credem că această diversitate stilistică este demnă de a fi reținută ca dovadă a diversității de personalități creatoare ; este de reținut pentru că apare mai convingătoare aici decât în alte genuri tocmai prin restricția în etalarea de mijloace de expresie. Originalitatea, modernitatea apar în „vocal-simfonice“ uneori mai puțin spectaculos — o anume manieră de tratare vocală impunând un context corespunzător, dar originalitatea, modernitatea sînt aici mult mai aproape de adevăruri ; să notăm, în fruntea acestora, personalitatea artistului.

Strict legată de ideea anterioară este cea privitoare la mijloacele de expresie ; am și schițat-o de altfel. Lucrările vocal-simfonice recoltate în ultimii cinsprezece ani dovedesc că compozitorii noștri sînt informați, sînt în actualitate profesională, trăiesc plener — din punct de vedere creator — momentul compozitiv contemporan. Vigoarea exprimărilor, plasticitatea, înmănușcherea lor în context bine proporționate, echilibrate ca cele de care scriam mai înainte — toate acestea sînt realități ce pot fi desprinse din numeroase partituri. Și pentru că am insistat asupra dimensiunii vocale, s-o readucem în atenție ca mijloc de expresie. Cu excepția aparițiilor episodice în unele lucrări, în majoritatea cazurilor „vocea“ (abordată solistic sau în ansamblu) stîrnește ea însăși atenția compozitorilor, ca mijloc de expresie. Substanțialitatea melodierii, frumusețea proaspătă a armoniilor, uneori monumentalitatea eşafodajelor polifonice (ca în oratoriile de largă respirație) caracterizează multe, foarte multe „vocal-simfonice“. În sfîrșit să notăm că, în ansamblul mijloacelor de expresie, includerea unor procedee tehnice (banda de magnetofon, sintetizatorul etc.) ele însele devenite mijloace de expresie, a contribuit substanțial la lărgirea spectrului acestora.

Obiectivamente cantabile (sau conținînd secțiuni sau structuri cantabile) lucrările aparținînd genului se înscriu armonios în peisajul muzicii noastre, inconfundabilă ca identitate națională. Frumusețea, noblețea „melosului“ născocit într-o manieră sau alta, de un autor sau altul, marchează poemele, cantatele, oratoriile scrise în acești ani. A compune o lucrare vocal-simfonică înseamnă a opta pentru melodie ; sigur, abordată de pe pozițiile compozitorului contemporan — modernă, complexă, plasată în miezul unor cîmpuri armonice adecvate. Or, aici compozitorul român se trădează fără excepție ! Inflexiunea melodică distilată din cîntul popular, dulcele modalism de sor-

ginte folclorică marchează ca și restul creației noastre muzicale și muzica vocal-simfonică. (Am fi tentați să spunem în *primul rînd* muzica vocal-simfonică).

Lucrările care fac obiectul acestui material dovedesc și din punct de vedere al construcției o mare diversitate. Libere sau tradiționale, mono sau pluripartite ; structurate pe tiparul liedului simplu (mai ales lucrările de mică amploare) — și de aici, la cel lărgit (ca în cazul unor poeme vocal-simfonice) ; de la formule de tip baladesc — la suită ; de la cantata tradițională (ca formă și dimensiune) — la oratoriul monumental — sau invers, de la cantata amplă — la oratoriul brevis.

Un alt aspect care trebuie scos în relief, ar fi cel referitor la modalitățile în care sînt abordate și tratate textele literare.

Se distinge ca foarte semnificativ un fenomen : semnificativ și tot mai des întîlnit — și anume abordarea unor texte poetice populare. Compozitorii se lasă fecund inspirați de acestea. Fără absolut nici o îndoială *nu* este o modă, este o necesitate. Diversa utilizare a versurilor desprinse din tezaurul poetic popular dă rezonanțe muzicale pe măsură de diverse — și aceasta în favoarea unei calități proaspete a operei de artă.

Urmează apoi marii noștri poeți — de la Eminescu la Ioan Alexandru sau Nichita Stănescu. Este meritoriu și corespunde unui imperativ de cultură acest efort de a alătura textului muzical de cel poetic de maximă valoare, de cel în care sînt cristalizate idei nobile, capabile să stîrnească însuși fiorul exprimării muzicale.

În ultima vreme abordarea unor texte de amploare este parcă mai puțin preferată. I se preferă textul concentrat, uneori extrem de concentrat, rezumîndu-se chiar la un singur cuvînt pace, tovarăși. Cît despre tratarea textelor literare, ea apare diversă — cel puțin tot atît cît sînt de diverse și celelalte dimensiuni — stil, mijloace de expresie — și, parțial, decurge din acestea. Cuvîntul cîntat, cuvîntul rostit, rostirea onomatopeică — toate fac casă bună în ansamblul lucrărilor vocal-simfonice care vehiculează astăzi nu numai texte literare, poeme ci și texte de proză care pînă nu de mult nu făceau obiectul atenției compozitorilor (ca de pildă, lozinca, cronica din cotidiene, formulări integrale, abreviate, simboluri verbale etc.).

Vorbind despre text, ne apropiem de ceea ce — deliberat — am ținut să apară în ultima parte a acestui scurt material.

Orice vorbire despre muzica vocal-simfonică ar trebui să cuprindă, la început referiri la conținutul ideatic. O facem deliberat la sfîrșit pentru a sublinia importanța, de altfel primordialitatea acestui conținut de idei.

Notam că lucrarea vocal-simfonică aparține momentului contemporan nu numai prin apariție, prin profesionalism, ci și prin aceea că oglindește acest moment și îl comentează.

Compozitorii noștri — ei, cei ce au cîntat și cîntă prin asemenea lucrări sentimente veșnic umane desprinse din texte în care se vorbește despre viață și moarte, dragoste și ură, visare și acțiune, bucurie și durere — compozitorii noștri care au tălmăcit magistral mari drame din literatura noastră și din cea universală, care au semnat partituri în care sînt închise profunde meditații filozofice — compozitorii noștri au reușit, înainte de toate, să surprindă în muzica lor imagini cuprinzătoare de adevăr cules din adevărul epocii contemporane, din acest adevăr atît de complex, încît și o temă veșnic umană, un sentiment, este nuanțat diferit în „rostirea” sa de *acum*, de aici.

În zona muzicii vocal-simfonice se înscriu titlurile etichetate semnificativ ca lucrări „tematice”. Cele mai multe poeme, cantate, oratorii au drept teme patriotismul, dragostea față de țară, partid, față de libertate (înscriindu-se pe linia unor noi tradiții (ca să spunem așa) adică a tradițiilor născute în ultimele decenii. Cele trei tradiții ale Festivalului Național „Cîntarea României” au fost salu-

tate cu bogate recolte de lucrări. Momentele aniversare sînt întîmpinate cu lucrări adecvate. Sinceritatea actului de creație este evidentă și poate fi citită în calitatea muzicii. De cîțiva ani au apărut noi titluri de lucrări închinare păcii, o temă cu vechi tradiții în muzica românească.

Sînt cîteva dintre trăsăturile privind sfera ideatică a lucrărilor compuse în ultimii 15 ani. Epoca noastră solicită eforturile creatoare. La Congresul Educației Politice și Culturii Socialiste s-a subliniat necesitatea ca arta, în general (muzica — în special, înțelegem noi) să-și sporească neîntîrziat capacitatea de a oglindi viața, contemporaneitatea, de a contribui la făurirea omului nou. Ori, muzica vocal-simfonică vehiculînd cuvîntul și făcîndu-se accesibil explicită în ceea ce privește conținutul ideatic poate să-și asume importante răspunderi pe linia marilor imperative ale acestui moment contemporan la care ne-am referit cu obstinație.

Theodor DRĂGULESCU

În dezbateri: valoare, adevăr uman și spirit patriotic

În continuarea seriei de dezbateri pe teme actuale de largă semnificație culturală, educativă și estetică revista MUZICA și-a propus inițierea unei mese rotunde pe tema: *Valoare, adevăr uman și spirit patriotic*. Redacția s-a adresat unor tineri compozitori și muzicologi în vederea unui dialog privind chestiuni de principiu legate de evoluția actuală a artei sonore.

I. — Care este, după părerea dumneavoastră caracteristica momentului actual al muzicii contemporane românești și universale ?

Viorel Crețu : Este foarte greu de dat un răspuns complet la aceste întrebări : pentru a o putea face în mod convingător trebuie să ai o perspectivă globală asupra devenirii muzicii contemporane, și în context, a celei românești, informație la zi etc...

Carmen Cârneli : Asaltată dinlăuntru ei de o creativitate șocantă, disturbantă și rebarbativă, muzica acceptă acum o situație duplicitară : fără a-și dezice mersul înainte, preferă de fapt o stare de repus ; desigur un repaus activ dedicat decantărilor, reconsiderărilor uriașului material acumulat. Muzica există prin și pentru oameni, iar numitorul comun al nenumăraților subiecți implicați în muzica dece-

niului XX, este expectativa — o stare de spirit doar aparent non-constructivă. M-aș opri asupra uncia din nuanțele definitorii — anume privirea nostalgică asupra acumulărilor de creație, nostalgie în căutarea omenescului (o anumită esență de omenesc pierdut), a binelui, a frumosului accesibil, lipsit de periculozitatea inovației în sine, a frumosului terapeutic.

Serban Nichifor : Cred că muzica contemporană actuală a depășit cel mai grav moment de criză din istorie — criză al cărei apogeu s-a consumat în perioada anilor 50—60 — reacționînd atît asupra materialului sonor în sine, cît mai ales în domeniul atitudinii de impunere forțată a atonalismului ; și — respectiv — de respingere apriorică a acestuia. Ambele au dus la o falsă punere a problemei originalității în muzică, și la apariția paradoxală a unor sisteme epigonice, a unor „metode de scris muzică” precis delimitate teoretic în antagonismul lor.

Vlad Opran : Tot ce se întîmplă în momentul de față ar putea fi calificat ca o imensă „fragmentare” a realității, avînd ca urmare existența a numeroase contradicții sau nesimultaneități de scop. Creatorul azi ca niciodată, dorește negarea cu orice preț a drumurilor bătătorite. E uitată însă psihologia sunetului în raport cu fiziologia și anatomia sa. De ce aceasta ? Pentru că e mai ușor să crezi numai teh-